

Тимоцик Лілія Павлівна,

кандидат економічних наук, учений секретар Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, судовий експерт, оцінювач, бульвар Л. Українки, 26, офіс 501, м. Київ, 01133; toropof@ukr.net; +38 044 5921401, <https://orcid.org/0000-0002-7695-2169>

МЕТОДИКА ТА ПРАКТИКА ОЦІНЮВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ШКОДИ У РЕЗУЛЬТАТІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА МЕТОДОМ ПРЯМОЇ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ДОХОДУ

Анотація. У статті доведено актуальність створення системи нормативно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, формування механізмів та інструментів із запобігання незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, а також методичних підходів та практичних аспектів оцінювання матеріальної шкоди у результаті порушення виключних прав.

Проведено дослідження наукових категорій «збитки», «шкода» та «упущена вигода» у господарському та цивільному праві. Обґрунтовано основні ознаки упущеної вигоди при порушенні права інтелектуальної власності. Наведено основні етапи встановлення факту упущеної вигоди та її оцінювання. Проаналізовано основні підходи до оцінювання упущеної вигоди у результаті порушення прав інтелектуальної власності відповідно до національних стандартів з оцінки майнових прав та наукових праць.

Досліджено специфіку оцінювання ринкової вартості об'єктів інтелектуальної власності доходним підходом за методом прямої капіталізації доходів, представлено загальний алгоритм проведення розрахунків. Розглянуто методичні підходи до обчислення ставки капіталізації. Розкрито економічний зміст роялті та основні підходи до визначення ставки роялті відповідно до національних стандартів з оцінки.

Авторські результати дослідження полягають у практичному застосуванні методу прямої капіталізації доходів при оцінюванні матеріальних збитків у результаті порушення виключних прав. Наведено методичні підходи до розрахунку ставки капіталізації (дисконту) методом кумулятивної побудови з використанням експертно-аналітичного підходу. Проілюстровано результати на практичних прикладах з урахуванням специфіки права інтелектуальної власності.

Обґрунтовано методичний підхід до оцінювання розміру матеріальної шкоди, завданої правовласнику об'єкта авторського права унаслідок тривалості правопорушення протягом 5 років. Визначено ринкову вартість виключних майнових авторських прав на підставі матеріалів справи на основі інформації про трудомісткість виконання робіт на створення об'єктів інтелектуальної власності, витрати на їх створення. Проведено оцінку щорічного доходу правовласника від використання ОІВ та визначено суму завданої матеріальної шкоди.

Представлено матеріали, використані у судово-експертній діяльності автора, та наведено етапи оцінювання матеріальних збитків в результаті порушення прав інтелектуальної власності за методом роялті на основі зібраної інформаційно-аналітичної і доказової бази для проведення оцінки.

Ключові слова: упущена вигода, матеріальні збитки, об'єкти інтелектуальної власності, ліцензійний платіж, ставка роялті, дохідний підхід, метод прямої капіталізації.

Tymoshchuk Liliia Pavlivna,

Candidate of Economic Sciences, Scientific Secretary of the Research Center for Forensic Expertise on Intellectual Property of the Ministry of Justice of Ukraine, 26 L. Ukrainka Boulevard, Office 501, Kyiv, 01133; mopof@ukr.net; +38 044 5921401, <https://orcid.org/0000-0002-7695-2169>

METHOD AND PRACTICE OF ASSESSMENT OF MATERIAL DAMAGE AS A RESULT OF INFRINGEMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS BY THE DIRECT CAPITALIZATION METHOD

Abstract. The article proves the relevance of creating a system of legal regulation of intellectual property relations, the formation of mechanisms and tools to prevent illegal use of intellectual property objects. The necessity of methodological approaches and practical aspects of assessing material damage as a result of violation of intellectual property rights are substantiated.

The research of scientific categories “losses”, “damage” and “lost profit” in economic and civil law is carried out. The basic signs of the lost profit at infringement of the intellectual property right are proved. The main stages of establishing the fact of lost profits and its evaluation are given. The main approaches to the assessment of lost profit as a result of infringement of intellectual property rights in accordance with national standards for the assessment of property rights and research papers are analyzed.

The specifics of estimating the market value of intellectual property objects by the income approach by the direct capitalization method are studied. The general algorithm of calculations is presented. Methodical approaches to calculating the capitalization rate are considered. The economic content of royalties and the main approaches to determining the royalty rate in accordance with national valuation standards are revealed.

The author's results of the research are the practical application of the direct capitalization method in the assessment of material damage as a result of violation of exclusive rights. Methodical approaches to the calculation of the capitalization rate (discount) by the build-up method using an expert-analytical approach are presented. The results are illustrated on practical examples taking into account the specifics of intellectual property rights.

The methodical approach to the assessment of the amount of material damage caused to the holder of the copyright object as a result of the duration of the offense for 5 years is substantiated. The market value of exclusive property copyrights is determined on the basis of case materials on the basis of information about the complexity of work on the creation of object, the cost of its creating. The annual income of the right holder from the

use of intellectual property rights was estimated. The amount of material damage was determined.

The materials used in the forensic activity of the author are presented, and the stages of assessment of material damages as a result of infringement of intellectual property rights by the royalty method on the basis of the collected information-analytical and evidence base for assessment are given.

Key words: lost profit, material losses, intellectual property objects, license fee, royalty rate, income approach, direct capitalization method.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна та ефективна система правового захисту об'єктів інтелектуальної власності (далі – ОІВ) сьогодні є стратегічним пріоритетом та рушієм економічного зростання і процвітання всіх цивілізованих держав світу. Формування такої системи в сучасних реаліях вимагає узгоджених дій з боку державних органів, підприємців і споживачів. Очевидно, що законодавці мають своєчасно реагувати на зміну тенденцій підприємницького середовища, особливо в сучасних умовах інтеграції України у світову економіку. Ситуація з обігом контрафактної продукції щорічно погіршується, а існуюча в Україні система правового регулювання і правозастосовна практика у сфері захисту прав на ОІВ характеризуються недостатньою ефективністю та не дозволяють докорінно змінити ситуацію.

Контрафактна продукція є загрозою для здоров'я і безпеки споживачів у всьому світі, позбавляючи державні бюджети податкових надходжень, підприємства – прибутку, а населення – законних робочих місць та якісних товарів. Згідно з дослідженням, виконаним на замовлення Бізнес-ініціативи по боротьбі з піратством і контрафактною продукцією (BASCAP)

Міжнародної торгової палати (ICC) та Міжнародної асоціації по товарним знакам (INTA), до 2022 року глобальні матеріальні збитки від продажу контрафактної продукції можуть досягти 4,7 трлн. доларів США (2,81 трлн. доларів США припадає на загальну вартість контрафактної продукції і 1,87 трлн. доларів США – на економічні та соціальні витрати) [1-14; 12]. При цьому експерти прогнозують наступні показники щодо порушення прав інтелектуальної власності до 2022 року: збитки від міжнародної торгівлі контрафактними товарами – до 991 млрд доларів США, збитки від внутрішнього виробництва і споживання контрафактних товарів – до 959 млрд доларів США, збитки від цифрового піратства – до 856 млрд доларів США. Крім того, наслідки контрафакції можуть негативно вплинути на 5,4 мільйона законних робочих місць до 2022 року [12].

Отже, новим сучасним викликом для всіх держав світу має стати формування ефективної системи нормативно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, створення дієвих механізмів та інструментів для протидії незаконному використанню виключних прав на ОІВ, а також розроблення і удосконалення методичних підходів та практичних аспектів визначення матеріальних

збитків, заподіяних у результаті неправомірного використання ОІВ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сфера інтелектуальної власності є однією з найбільш складних та дискусійних з точки зору оцінювання матеріальної шкоди та упущеної вигоди правовласників, оскільки потребує належної нормативно-правової та методичної бази, а також вузькоспеціалізованих знань фахівців у судово-експертній діяльності. Наукові підходи до формування методичного забезпечення оцінювання ОІВ, визначення упущеної вигоди і матеріальної шкоди від порушення виключних прав розроблювали О. Бутнік-Сіверський [7], Т. Гусаковська [8], С. Максимов, І. Поліщук [9], М. Селіванов [10], А. Штефан [11], І. Томаров [13], К. Зеров [14] та інші. Науковці досліджували поняття і природу матеріальних збитків фізичних осіб та підприємств у результаті порушення прав інтелектуальної власності.

Серед основних нормативно-правових документів у сфері оцінювання матеріальної шкоди від порушення прав інтелектуальної власності в Україні застосовуються: Методичні рекомендації з визначення прибутку від використання об'єктів промислової власності [2], Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» (далі – Національний стандарт №1) [5], Національний стандарт №4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» (далі – Національний стандарт №4) [3], Методи-

ка оцінки майнових прав інтелектуальної власності [4].

Незважаючи на численні напрацювання теоретиків і практиків у сфері оцінювання ОІВ, на сьогодні в Україні бракує єдиного методичного підходу щодо документального підтвердження обсягу матеріальної шкоди, завданої правовласнику, яких би систематизував проведення досліджень та практики призначення і проведення судово-економічних експертиз. Також необхідні практичні рекомендації щодо оцінювання об'єктів інтелектуальної власності, визначення упущеної вигоди і матеріального збитку у результаті порушення прав інтелектуальної власності

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження методичних підходів та практичне застосування методу прямої капіталізації доходу при оцінюванні матеріальної шкоди, завданої правовласнику в результаті неправомірного використання ОІВ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Стрімкий розвиток торгівлі в останні роки призвів до посилення ролі нематеріальних активів як одного з основних джерел доходів бізнесу. Інтелектуальна власність означає законодавчо закріплене виключне право на засоби індивідуалізації або результат інтелектуальної діяльності [13]. Згідно з Конституцією України, кожен громадянин має право на використання результатів власної інтелектуальної, творчої діяльності, або згоду на передачу такого права іншим особам у встановленому законодавством порядку. Регулювання відносин у сфері інте-

лектуальної власності здійснюється низкою законодавчих актів, основним серед яких є Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ). Кодекс урегулює цивільні відносини між суб'єктами інтелектуальної діяльності у сфері створення та визнання виключних прав на ОІВ, закріплює принципи і механізми охорони таких прав, встановлює правила використання ОІВ та передачі майнових прав на них іншим особам.

Очевидною є необхідність оцінювання збитків на практиці в результаті порушення прав інтелектуальної власності. При цьому підходи і методи визначення збитків правовласників від порушення їх прав на ОІВ дозволяють обґрунтувати і кількісно визначити розмір збитків у судово-експертній діяльності.

Трактування збитків, шкоди та упущеної вигоди у господарському та цивільному праві не є тотожними.

Господарське право визначає збитки як витрати потерпілої сторони, втрати або пошкодження її майна, а також не отримані у майбутньому доходи, які могли б бути отримані за відсутності порушення виключних прав на ОІВ.

У ст. 22 ЦКУ сказано, що збитки включають шкоду та упущену вигоду. Цивільне право визначає збитки як:

- реальні збитки – втрати потерпілої сторони унаслідок знищення чи пошкодження речі, а також минулі або майбутні витрати для відновлення порушеного права;
- упущена вигода – доходи, які могли б бути реально одержані за звичайних обставин, якби не було правопорушення.

Відшкодування збитків здійснюється у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено від-

шкодування у меншому або більшому розмірі [12].

Отже, українське законодавство пов'язує збитки з витратами постраждалої сторони, однак при цьому не визначає чіткий перелік витрат, які мають бути включені до суми збитків, що підлягає відшкодуванню. Розглянуті підходи встановлюють акцент на правових аспектах і при цьому залишається поза увагою економічний зміст збитків. У господарській діяльності під збитками розуміють перевищення витрат над доходами. У юридичній практиці збитки можуть включати чітко окреслений перелік втрат, які зазначені у ч. 2 ст. 22 ЦКУ та ч. 1 ст. 225 Господарського кодексу України (далі – ГКУ).

При цьому правова та економічна природа упущеної вигоди є складною та неоднозначною категорією, що впливає на обґрунтування методів і підходів до її визначення у судово-експертній практиці. Упущена вигода не включається до розміру майнової шкоди, що застосовується при кваліфікації злочину, однак може бути предметом цивільного позову у кримінальному провадженні. Окрім цього, поняття доходу згідно ЦКУ та поняття прибутку у ГКУ в господарській практиці та економічній науці суттєво відрізняються.

Підсумовуючи, слід відзначити, що обидва підходи визначають упущену вигоду як приріст активів потерпілої сторони, який вона могла отримати за умови відсутності порушення її прав на ОІВ. Основними ознаками упущеної вигоди при порушенні права інтелектуальної власності є:

- майнові вигоди від використання результатів інтелектуальної діяльності є ймовірними, а не отрима-

ними на момент вимоги про компенсацію шкоди;

- майнові вигоди є передбачуваними та реальними, отже, єдиним фактором, що запобіг їх отриманню, було порушення виключного права.

Таким чином, упущена вигода – це оціночна сума втрат у прирості активів потерпілої сторони, що базується на доказах реальної можливості одержання потерпілою стороною майнових вигод, якби не було порушено її право на ОІВ.

Визначити суму упущеної вигоди можна лише приблизно, оскільки на приріст активів впливають і інші фактори. Позивач повинен довести реальну можливість отримання майнових вигод, якби його право не було порушено. Встановлення факту упущеної вигоди та її оцінювання проводиться за етапами: 1) виявлення правопорушення; 2) встановлення наслідків правопорушення; 3) встановлення факту збитків та 4) оцінювання суми збитків. Після встановлення причинно-наслідкових зв'язків між порушенням виключного права та фактом збитків, необхідно обґрунтувати методи їх оцінювання.

У національних стандартах з оцінки майнових прав та наукових працях вітчизняних учених наведено основні підходи до оцінювання упущеної вигоди у результаті порушення прав інтелектуальної власності:

- 1) Прямі підходи, що включають метод прямого підрахунку та витратний метод;

- 2) Оціночні (доходні) підходи, що представлені ринковим підходом та методом капіталізації доходів;

- 3) Змішані підходи, що включають метод врахування частки ринку та метод екстраполяції [10; 11; 13; 14].

Враховуючи економічну природу упущеної вигоди, її вартісне оцінювання на практиці здійснюється оціночними підходами, зокрема, ринковий підхід передбачає визначення різниці між доходами, які могли б бути отримані до вчинення правопорушення, і фактично отриманими. За методом капіталізації майбутніх грошових потоків сума втраченої вигоди оцінюється як вартість втраченого активу з використанням ставки капіталізації на момент здійснення оцінки. Метод прямої капіталізації використовується за умови, що майбутні грошові потоки правовласника ОІВ є рівномірними.

Оцінювання ринкової вартості ОІВ доходним підходом за методом прямої капіталізації доходів передбачає наступний алгоритм проведення розрахункових процедур:

- визначення джерел надходження доходів від використання ОІВ;
- оцінювання суми чистого доходу від використання ОІВ правовласником;
- розрахунок ставки капіталізації чистого доходу;
- оцінювання ринкової вартості виключних прав на ОІВ як частки від розподілу чистого доходу на ставку капіталізації.

Джерелами доходу правовласника можуть бути:

- приріст обсягів продажу товарів у результаті використання інтелектуальної власності, визначений як різниця обсягів продажу до і після використання ОІВ;
- зниження витрат у результаті використання ОІВ, за рахунок економії ресурсів, скорочення термінів виробництва;

- підвищення прибутку (рентабельності) від виробництва і продажу товарів, вироблених з використанням ОІВ.

Розмір чистого доходу від використання ОІВ у господарській діяльності, може оцінюватися як зростання прибутку, зниження витрат. За неможливості кількісного визначення даних показників, чистий дохід від використання інтелектуальної власності може бути виокремлений у структурі загального доходу від продажу товарів з використанням оцінюваного ОІВ. Частка доходу від використання ОІВ є часткою доходу від продажу товарів, що обчислюється як добуток рентабельності виробництва продукції і зміни собівартості за рахунок використання ОІВ з поправкою на ступінь її впливу на якість і споживчі властивості товарів.

Коефіцієнт капіталізації – це параметр, що перетворює чистий дохід у вартість ОІВ. При цьому враховується як чистий прибуток, що отримується від використання оцінюваного ОІВ, так і відшкодування основного капіталу, витраченого на його придбання. Коефіцієнт капіталізації, що враховує ці дві складові, називається загальним коефіцієнтом капіталізації або ставкою капіталізації чистого доходу. При цьому чистий дохід, який використовується для капіталізації, визначається за певний період, як правило, за рік. Таким чином, загальний коефіцієнт капіталізації, (або повна ставка капіталізації) відображає залежність між річною величиною чистого доходу, отриманого в результаті експлуатації ОІВ, і його ринковою вартістю.

Ставка капіталізації може бути визначена одним з наступних способів:

1. Як відношення суми чистого прибутку до оподатковування та нарахованих відсотків і амортизації до суми акціонерного капіталу та довгострокових зобов'язань.

2. За методом кумулятивної побудови, що передбачає визначення безризикової ставки доходу у відсотках та додавання факторів, що відображають міру ризику, наприклад за використання ОІВ та інших факторів, що впливають на вартість активу у кожному конкретному випадку.

Згідно з Податковим Кодексом України, розрахунок поточної вартості (дисконтованої вартості) майбутніх грошових потоків при розрахунку вартості нематеріальних активів для контрольованих операцій має враховувати ставку роялті. Економічний зміст роялті полягає в розподілі доходу від використання ліцензії між ліцензіаром та ліцензіатом у погодженій пропорції.

Підходи до визначення ставки роялті визначено у ряді стандартів з оцінки.

Відповідно до Національного стандарту № 4, ліцензійний платіж – плата за надання прав на використання ОІВ, що є предметом ліцензійного договору. Ліцензійними платежами є паушальний платіж, роялті та комбінований платіж. Роялті – ліцензійний платіж у вигляді періодично сплачуваних сум, які залежать від обсягів виробництва або продажу продукції з використанням ОІВ. Ставка роялті – частка бази роялті у відсотках, що використовується для розрахунку величини роялті [5].

Метод роялті застосовується за умови, що майнові права інтелектуальної власності надані або можуть

бути надані за ліцензійним договором іншій фізичній або юридичній особі.

Метод полягає у визначенні суми дисконтованих доходів від ліцензійних платежів. За базу роялті може прийматись виручка від реалізації ліцензійної продукції (товарів, робіт, послуг), обсяг виробленої чи реалізованої ліцензійної продукції (товарів, робіт, послуг) в натуральному виразі, величина доходу (прибутку) від реалізації ліцензійної продукції (товарів, робіт, послуг) та інші показники господарської діяльності.

Ставка роялті визначається на підставі результатів аналізу ринку подібних ОІВ, за використання яких сплачується роялті.

Під час визначення розміру ліцензійних платежів враховуються вид та строк дії ліцензійного договору, кількість ліцензійних договорів, сфера використання ОІВ, обсяг переданих прав, характеристики ОІВ, майнові права на який є предметом ліцензійного договору, залишковий строк його корисного використання, строк освоєння процесу виробництва та/або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням ОІВ, ступінь готовності такого об'єкта до використання за призначенням та інші показники, що можуть вплинути на розмір ліцензійних платежів.

Розглянемо **приклад 1**, де обчислено ставку роялті в процентному виразі від обсягу реалізації ліцензійної продукції, яка встановлюється в ліцензійному договорі між правоволодільцем знаку для товарів та послуг ААА.

Ознайомившись з всіма наданими на дослідження матеріалами кримінального провадження, враховуючи методичні рекомендації, які містять-

ся у Національному стандарт № 4, для розрахунку розміру матеріальної шкоди як складової матеріальної шкоди, використовується *дохідний підхід*.

Загальний дохід ліцензіара від надання в користування винаходу ВВВ за рік визначається на підставі методу прямої капіталізації. Майбутні вигоди підприємства переводять у теперішню вартість ІВ методом прямої капіталізації прибутку від використання ОІВ.

Ринкова вартість об'єкта інтелектуальної власності за методом прямої капіталізації визначається за формулою:

$$PB = \frac{ЧВ \times Royalty}{Ск} \quad (1)$$

де: PB – ринкова вартість виключних майнових прав знаку для товарів та послуг ААА, грн.;

ЧВ – чиста виручка від реалізації ліцензійної продукції за рік, грн.;

Royalty – ставка роялті, %;

Ск – ставка капіталізації.

Аналізуючи представлену формулу, можна зробити такі висновки:

1. Дохід та вартість знаходиться в пропорційній залежності. Збільшення доходу, наприклад на 10 %, при однаковій ставці капіталізації, призводить до збільшення ринкової вартості на 10 %.

2. Отже, ставка роялті знаходиться також в пропорційній залежності від ставки капіталізації.

3. В загальному випадку, ставку роялті можна визначити як обернену величину ставки капіталізації:

$$Royalty = \frac{1}{Ск} \quad (2)$$

За розрахунком ставка капіталізації становить 15,797961%.

$$Royalty = \frac{1}{0,15797961} = 6,33 \%$$

Отже, розрахункова ставка роялті для правоволодільця знаку для товарів та послуг AAA становить 6,33% від обсягу реалізації ліцензійної продукції.

У **прикладі 2** визначено розмір матеріальної шкоди, що завдано підприємству AAA (потерпілий) як правовласнику винаходу ВВВ внаслідок дій обвинуваченого ССС за 3 повних роки.

В матеріалах кримінальної справи міститься Звіт про оцінку виключних майнових прав винаходу ВВВ. За висновком суб'єкта оціночної діяльності ринкова вартість виключних майнових прав винаходу ВВВ становить 6 187 000 грн без ПДВ.

Отже, ознайомившись з всіма наданими на дослідження матеріалами кримінального провадження, враховуючи методичні рекомендації, які містяться у Національному стандарт № 4, для розрахунку розміру матеріальної шкоди як складової матеріальної шкоди, використовується *доходний підхід*.

Загальний дохід ліцензіара від надання в користування винаходу ВВВ за рік визначається на підставі методу прямої капіталізації. Майбутні вигоди підприємства переводять у теперішню вартість ІВ методом прямої капіталізації прибутку від використання ОІВ.

Ринкова вартість об'єкта інтелектуальної власності за методом прямої капіталізації визначається за формулою:

$$PB = \frac{D}{Ck} \quad (3)$$

де: PB – ринкова вартість виключних майнових прав винаходу ВВВ;

D – щорічний дохід правовласника винаходу ВВВ;

Ck – ставка капіталізації.

Таким чином, якщо відома ринкова вартість виключних майнових прав

винаходу ВВВ та можна розрахувати ставку капіталізації, щорічний дохід правовласника винаходу ВВВ визначається за формулою:

$$D = PB \times Ck \quad (4)$$

Етап І. Розрахунок ставки капіталізації

Ставка капіталізації у розглядуваному прикладі розраховується методом кумулятивної побудови. За даним методом за основу береться безризикова норма доходу, до якої додається премія за ризик інвестування в ОІВ – винахід ВВВ і норма повернення капіталу.

Ставка капіталізації визначається за такою формулою:

$$Ck = R + \text{НПК} = Ro + \sum_{i=1}^n Rn + \text{НПК} \quad (5)$$

де: Ck – ставка капіталізації;

R – ставка дисконту;

Ro – безризикова ставка дисконту, %;

Rn – ризику, %;

НПК – норма повернення капіталу, %.

Виконавши усесторонній аналіз ринкових даних оцінювач прийшов висновку про доцільність застосування при визначенні ставок дисконтування методу кумулятивної побудови (метод аналізу альтернативних інвестицій).

В умовах, коли фондові ринки в Україні, а останнім часом і в інших країнах СНД, функціонують із суттєвою проблематикою, пов'язаною із фінансовою кризою внаслідок воєнних дій і санкцій, коли більшість великих підприємств («блакитних фішок») не виплачують дивіденди або виплачують їх символічно, напрацювати якісні дані для застосування методу капітальних активів при визначенні ставок капіталізації не уявляється можливим.

Кредитні ставки в гривні, які аналітично пов'язані із ставками капіталізації, в останні роки спостерігаються на дуже високих значеннях (20% – 30%), але це номінальні ставки і в умовах ненадійних прогнозів щодо подальшої інфляції вони мало про що можуть говорити. Крім того, кредитування підприємств практично зупинене, так як на фінансових ринках спостерігається дефіцит інвестицій, отже говорити про фундаментальність або іншу аналітичну цінність показників, що публікуються фінансовим сектором, немає сенсу.

Метод середньозваженої вартості капіталу також не буде коректним в даному випадку, так як в даному звіті використовується модель оцінки для власного капіталу.

З іншої сторони банки дуже активно готові приймати депозити, в т. ч. валютні, отже можна визначити типову і умовно безризикову ставку для внутрішнього інвестора, який прагне отримати інвестиційний дохід на фінансовий капітал. Аналіз альтернативи на базі банківського депозиту здатний надати певний зрозумілий (аналітично цінний) показник очікуваної доходності для потенційного інвестора. В даному випадку, з урахуванням того що, що прогнозування чистого валового і чистого грошового потоків здійснюється в гривнях від реалізації продукції, орієнтованої на внутрішній ринок (ціни залежать від купівельної спроможності національної валюти), доцільно виконати кумулятивний розрахунок ставки капіталізації на базі порівняння в довгострокові гривневі депозити для юридичних осіб.

Метод кумулятивної побудови передбачає визначення ставки дисконтування (капіталізації) як суми умовно

без ризикової ставки (для країни) та премій за притаманні бізнесу ризики.

При визначенні безризикової ставки на базі середньої депозитної ставки у гривнях за офіційними статистичними даними НБУ врахуємо наступні корекції.

По перше, доходи від депозитів, якщо розглядати підприємства, оподатковуються податком на прибуток (не оподатковуються ПДВ), отже чиста доходність депозитів менша на 18% за депозитної ставки (коефіцієнт 0,82). Наша оцінка дохідним підходом побудована на базі чистого грошового потоку за вирахуванням прогнозних виплат з податку на прибуток, отже застосування цієї корекції узгоджує розрахунки.

По-друге, як було зазначено раніше, експерт використовує модель дисконтування для реального грошового потоку, тобто у розрахунках спирається на поточні ціни без прогнозування інфляційної зміни доходів і видатків. Гривня, як грошова одиниця, має в ретроспективі високі темпи інфляції, яку банки додатково не компенсують вкладникам, тому базову ставку за довгостроковими депозитами у гривні необхідно скоригувати за прогнозним рівнем інфляції. Необхідно врахувати, що довгострокові депозитні договори, не дивлячись на свою назву, сьогодні в Україні строком більш ніж на 3 роки практично не укладаються, банки дійсно заявляють високі ставки, але залишають за собою можливість їх перегляду (зменшення) через декілька років. Тому прогнозувати індекс інфляції має сенс максимум на 3-річному горизонті, який відображає поточні інфляційні очікування, так як через три роки ставки та інфляційні очікування можуть бути зовсім іншими.

Для визначення рівня інфляції гривні був використаний офіційний індекс споживчих цін за 2019 рік (ukrstat.gov.ua) (рис. 1).

Отже, рівень інфляції гривні за 2019 рік склав 7,9 %. Згідно офіційних

даних Національного банку України (<https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>), середньозважені значення депозитних ставок на дату оцінки склали 12,0% (рис. 2).

Рік	Індекс споживчих цін	Продукти харчування та безалкогольні напої	Алкогольні напої, тютюнові вироби	Одяг і взуття	Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	Продукти домашнього вжитку, побутова техніка та побутові управління життя	Освіта	Транспорт	Здоров'я	Відпочинок і культура	Освіта	Ресторани та готелі	Інші товари та послуги
2002	100,0	99,9	101,1	101,0	102,3	100,4	101,0	101,7	104,4	102,2	107,7	109,2	101,8
2003	105,2	106,3	102,2	100,0	104,3	101,0	103,9	103,7	104,4	102,1	106,4	106,4	102,9
2004	109,0	111,4	104,7	101,0	107,1	103,0	105,3	110,9	100,0	102,8	108,1	109,2	105,4
2005	113,5	116,2	106,5	101,9	109,0	104,7	109,7	120,0	100,7	103,9	113,1	117,5	106,2
2006	109,1	105,7	106,7	102,3	114,1	101,0	106,7	114,7	109,5	101,1	112,0	116,4	106,0
2007	113,6	109,7	107,8	102,0	142,0	102,3	110,2	120,5	118,4	104,6	119,5	119,2	108,1
2008	115,2	115,7	114,8	101,8	114,2	107,4	119,0	124,5	100,4	100,4	122,1	128,4	122,8
2009	111,6	111,9	116,0	100,0	125,1	122,1	121,1	120,7	107,1	111,7	122,3	116,3	127,7
2010	109,4	110,0	125,6	101,7	109,4	103,2	107,9	109,6	93,6	104,0	113,1	107,4	109,2
2011	108,0	106,4	118,0	101,6	111,1	101,4	106,7	117,4	100,4	101,7	109,0	107,8	107,9
2012	109,6	97,9	105,1	99,0	102,6	101,0	101,0	108,2	101,0	101,0	101,0	101,0	101,0
2013	99,7	97,8	108,4	97,0	100,3	99,7	102,3	102,0	101,2	99,7	101,4	101,0	101,0
2014 ¹	113,1	112,2	116,7	102,0	116,2	111,7	116,1	124,5	100,9	110,7	103,2	106,7	103,0
2015 ²	148,7	145,0	133,2	133,1	215,8	145,9	137,6	136,8	105,0	142,7	112,6	124,3	138,6
2016 ²	113,6	109,0	112,8	116,1	116,1	109,4	111,7	109,4	103,6	111,3	111,0	110,1	110,1
2017 ²	114,4	112,9	126,2	103,4	126,7	102,0	106,2	114,2	108,7	104,0	111,0	110,0	105,4
2018 ²	110,0	111,1	118,5	101,8	106,8	106,1	109,8	115,7	111,0	104,4	114,4	111,3	109,9
2019 ²	119,6	108,0	115,8	100,7	108,0	101,9	106,7	109,1	115,5	102,4	113,4	111,1	109,1

Рис. 1 – Дані державної служби статистики України щодо індексу споживчих цін

Період	Усього				у тому числі:				у тому числі:				Державна				
	у валютній одиниці				у національній валюті				у валютній одиниці				у національній валюті				
	обсяг, млн грн	процентна ставка, %	у валютній одиниці	у національній валюті	обсяг, млн грн	процентна ставка, %	обсяг, млн грн	процентна ставка, %	обсяг, млн грн	процентна ставка, %	обсяг, млн грн	процентна ставка, %	обсяг, млн грн	процентна ставка, %	обсяг, млн грн	процентна ставка, %	
15 2002	...	7,4	7,8	6,0	...	...	...	...	6,6	...	8,1	...	...	6,6	...	8,1	
16 2003	...	6,8	7,1	6,0	...	...	...	...	6,4	...	7,9	...	...	6,4	...	7,9	
17 2004	...	7,4	7,8	6,2	...	...	...	...	6,9	...	8,6	...	...	6,9	...	8,6	
18 2005	369 321	8,0	8,5	6,8	9 843	10,2	1 625	11,0	86 901	8,2	179 910	7,7	...	96 745	8,4	119 911	
19 2006	483 943	6,8	7,6	5,8	12 774	9,8	2 572	12,0	189 025	6,5	246 572	6,9	...	246 572	6,7	246 572	
20 2007	483 871	7,2	8,2	5,8	20 328	9,4	7 001	11,3	316 170	6,6	316 094	7,4	...	342 716	6,8	316 094	
45 2008	1 139 120	8,3	9,9	5,4	41 500	12,1	13 323	13,0	481 329	7,5	466 916	8,7	...	499 007	7,8	466 916	
58 2009	970 752	11,8	14,0	9,2	53 028	13,5	23 366	13,1	316 821	11,5	275 788	12,2	3 749	16,8	375 082	11,8	273 443
71 2010 ⁴	1 184 078	9,4	10,3	7,9	63 994	9,1	3 582	16,1	500 891	7,0	582 889	11,4	2 802	11,0	571 620	7,3	588 956
84 2011	1 209 149	7,3	8,1	5,5	72 298	8,1	7 611	9,4	431 423	5,8	482 789	9,1	2 428	9,3	711 709	6,1	490 218
97 2012	1 098 983	11,3	13,4	5,7	72 501	14,3	17 071	15,8	650 380	10,5	554 599	11,9	4 422	12,4	911 721	10,8	550 082
110 2013	1 490 134	9,5	10,9	5,9	89 244	11,5	17 134	10,3	742 401	6,7	656 828	12,5	4 687	10,6	820 420	7,1	672 340
123 2014	1 811 139	10,5	11,9	6,7	86 844	12,4	2 755	9,2	991 324	8,3	711 958	13,2	6 458	11,5	1 100 584	8,7	707 999
136 2015	2 172 899	11,6	13,0	6,7	139 861	13,6	13 083	9,9	1 498 587	11,2	711 663	12,2	9 704	12,6	1 871 911	11,4	701 904
149 2016	2 960 177	10,4	11,4	4,7	154 828	10,6	19 279	10,5	2 241 541	10,4	1 590 968	10,4	14 422	11,6	2 425 990	10,4	1 511 817
162 2017	3 016 644	8,3	9,1	3,2	158 830	8,5	30 883	13,1	2 189 483	8,3	645 175	7,8	14 271	9,3	2 156 146	8,4	632 301
175 2018	3 393 440	10,9	12,1	2,4	139 658	12,2	35 425	10,8	2 159 500	11,8	683 618	7,0	19 259	10,2	2 727 288	11,8	683 209
188 2019	3 142 728	11,5	12,9	2,4	136 892	12,3	19 118	14,6	2 649 218	12,2	1 791 781	8,3	17 119	11,9	2 849 932	12,3	694 009
199 середн.	1 016 610	11,6	13,4	2,5	118 077	12,3	6 884	14,6	2 433 117	12,9	87 064	7,8	1 378	13,6	2 721 011	12,9	67 622
199 середн. 2019	295 876	12,2	13,4	2,5	30 470	14,1	3 633	14,6	221 984	13,1	58 414	7,6	1 178	11,4	239 272	13,1	58 383
191 березень	289 767	12,1	13,4	2,4	30 377	14,2	3 215	14,4	218 340	13,2	58 713	7,5	1 023	12,3	232 973	13,2	58 659

Рис. 2 – Дані Національного банку України щодо середньозважених значень депозитних ставок

Для переходу від номінальної ставки дисконтування (12,0%) до реальної ставки дисконтування, після врахування корекції за оподаткуванням, будемо використовувати формулу Фішера:

$$C_p = \frac{C_n - i}{1 + i} \quad (6)$$

де: C_p – ставка дисконтування для реального грошового потоку (без врахування інфляційного збільшення);

C_n – ставка дисконтування для номінального грошового потоку (відпо-

відає ставці по гривневим депозитам) після врахування корекції за режимом оподаткування (врахування податку на прибуток з доходів від депозитів);

i – прогнозований рівень інфляції для валюти прогнозування (відсотковий коефіцієнт, в даному випадку 0,079).

За кумулятивним методом ставка дисконту розраховується з урахуванням усіх притаманних для об'єкта видів не-систематичних ризиків:

Компенсація відмінностей в умовах вкладень – строк вкладення коштів, дещо більший порівняно з банківськими внесками, що відповідно збільшує ризики вкладень. Приймається на рівні 2%.

Компенсація специфічних ризиків, властивих галузі, – не викликає сумніву, вкладення підприємств різних галузей пов'язані із специфічними ризиками, які мають бути враховані. Приймається на рівні 2%.

Компенсація специфічних ризиків, властивих об'єкту, має враховувати стан справ на оцінюваному підприємстві, його сьогодинське та майбутнє місце на ринку, сприятливі та загрозливі фактори зовнішнього середовища, можливість зміни доходів, орендної плати тощо. Приймається на рівні 2%.

Компенсація за розмір компанії. Сутність премії полягає в наступному: чим більша компанія, тим при інших рівних умовах у неї більше переваг перед менш великими компаніями. Приймається на рівні 2%.

Компенсація необхідності в компетентному управлінні – чим складніші та ризикованіше інвестиції в оцінюваний об'єкт, тим більш якісного управління вони потребують. Відсутність чи наявність компетентного управління встановлюється за допомогою цієї частини ставки капіталізації. Приймається на рівні 2%.

Компенсація строків освоєння, рівня досягнення прогнозованих (плано-

ваних) технічних, економічних, екологічних та інших характеристик об'єкта оцінки або продукції (товарів, робіт, послуг), виробленої та/або реалізованої з використанням такого об'єкта. Приймається на рівні 2%.

Компенсація за можливість неправомірного використання об'єкта права інтелектуальної власності, зокрема виготовленням та реалізацією контрафактної продукції. Приймається на рівні 1%.

Результати розрахунку ставки дисконту методом кумулятивної побудови з використанням експертно-аналітичного підходу наведені у табл. 1.

Грошовий потік щорічного доходу визначається як ринкова вартість виключних прав на винахід ВВВ, помножена на ставку капіталізації (табл. 2)

Етап II. Розрахунок суми матеріальної шкоди

Відповідно до п. 26 Національного стандарту № 4, розмір збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності визначається станом на дату оцінки із застосуванням оціночної процедури накопичення прибутку (доходу), який не отримав суб'єкт права інтелектуальної власності та/або ліцензіат внаслідок неправомірного використання об'єкта права інтелектуальної власності, виходячи з обсягів виробництва та/або реалізації контрафактної продукції.

Відповідно до абз. 48 п. 3 Національного стандарту № 1 [5], ставка дисконту характеризує норму доходу на інвестований капітал. Враховуючи те, що ставка дисконту визначена на попередньому етапі, під час застосування оціночної процедури накопичення прибутку розрахунок коефіцієнту накопичення (компанування) проведемо на базі ставки дисконту за формулою:

$$MШ = Д \times (1 + R)^1 + Д \times (1 + R)^2 + Д \times (1 + R)^3 \quad (7)$$

Таблиця 1

Розрахунок ставки дисконту та капіталізації

Показник	Значення
Безризикова ставка (номінальна) – базова ставка по довгострокових гривневих депозитах для юридичних осіб (дані НБУ в середньому на дату оцінки)	12,0%
Коригування за режимом оподаткування (податок на прибуток)	82,0%
Скоригована депозитна ставка (округлено)	9,840%
Очікувана інфляція (цільовий прогноз КМУ)	7,9%
Безризикова ставка (реальна ставка, розрахована за формулою Фішера) $(0,0984 - 0,079) / (1 + 0,079)$	1,797961%
Компенсація відмінностей в умовах вкладень	2,0%
Компенсація специфічних ризиків, властивих галузі	2,0%
Компенсація специфічних ризиків, властивих об'єкту	2,0%
Компенсація за розмір компанії	2,0%
Компенсація необхідності в компетентному управлінні	2,0%
Компенсація строків освоєння	2,0%
Компенсація за можливість неправомірного використання	1,0%
Ставка дисконтування для реального грошового потоку	14,797961%
Норма повернення капіталу	1,0%
Ставка капіталізації	15,797961%

Таблиця 2

Результати розрахунку грошових потоків

№п/п	Стаття	Сума, грн.
1.	Вартість об'єкта оцінки, грн	6 187 000
2.	Ставка капіталізації, %	15,797961%
3.	Грошовий потік щорічного доходу правоволодільця винаходу ВВВ, грн	937 206,76

Таблиця 3

Результати розрахунку збитків за неправомірне використання ОІВ

Рік	Щорічний дохід правоволодільця винаходу ВВВ	Коефіцієнт накопичення, разів	Розмір збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності, грн
Перший рік	937 206,76	1,14797961	1 075 894,25
Другий рік	937 206,76	1,31785718	1 235 104,66
Третій рік	937 206,76	1,51287318	1 417 874,97
Разом:	2 811 620,28		3 728 873,88

Можна зробити висновок, що розмір матеріальної шкоди, завданої під-

приємству ААА (потерпілий) як правовласнику винаходу ВВВ внаслідок

дій обвинуваченого ССС за 3 повних роки, становить 3 728 873,88 грн.

Розглянемо **приклад 3**, де визначено розмір матеріальної шкоди завдано автору сценарію фільму ААА (потерпілий) як правовласнику об'єкта авторського права ВВВ дій обвинуваченого ССС протягом періоду порушення 5 років.

Етап І. Визначення вартості виключних майнових авторських прав

Визначення вартості виключних майнових авторських прав відбувається за таким алгоритмом:

1. На підставі документів, що містяться в матеріалах справи, визначається трудомісткість виконання робіт на створення сценарію фільму ААА.

2. На підставі офіційної інформації визначаються витрати на створення сценарію фільму ААА.

3. Визначається вартість створення сценарію фільму ААА шляхом множення трудомісткості на витрати на створення твору.

В матеріалах справи міститься календарний план розробки сценарію фільму ААА (табл. 4)

Таблиця 4

Календарний план розробки сценарію фільму ААА

Назва етапу	Обсяг роботи, не менше, сторінок	Кількість робочих днів, що планується
1. Розробка теми		9
2. Збір матеріалу та ознайомлення з тим, що належить знімати		13
3. Написання сценарію, в тому числі		48,4
3.1 Логлайн	0,1 сторінки	0,4
3.2 Концепт (або Заявка)	1 сторінка	1
3.3 Синопис	4 сторінки	2
3.4 Трітмент	20 сторінок	11
3.5 Поепізодник	30 сторінок	17
3.6 Діалоги	30 сторінок	17
4. Участь в режисерському сценарії		13
Разом		83,4

Розраховуємо середню кількість робочих днів в календарному місяці (табл. 5).

Таблиця 5

Середня кількість робочих днів в календарному місяці

Рік	Кількість робочих днів, днів	Кількість календарних днів, днів
2016	251	366
2017	249	365
2018	250	365
2019	250	365
2020	251	366
Разом	1251	1827

Співвідношення робочих до календарних днів, разів	0,6847
Середня тривалість календарного місяця, днів	30,45
Середня кількість робочих днів в календарному місяці, днів	20,85

Враховуючи те, що оплата праці сценариста здійснюється за календарний місяць, приведемо робочі дні в календарні місяці: $83,4 \div 0,6847 \div 30,45 = 4$ місяці.

При визначенні вартості одного людино-місяця необхідно враховувати всі витрати, що пов'язані зі створенням сценарію фільму ААА і приведення її до стану, придатного для використання за призначенням, зокрема, з урахуванням витрат на правову охорону, маркетингові дослідження, рекламу тощо. Всі витрати розраховуються на одиницю трудомісткості на дату оцінки при діючій ставці єдиного соціального внеску і стандартної норми прибутку.

Вартість одиниці трудомісткості розробки комп'ютерної програми складається з трьох основних складових:

- фонду оплати сценариста (заробітна платня та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування)
- накладних витрат;
- величини прибутку.

Перейдемо до визначення рівня заробітної плати сценариста.

Враховуючи те, що розрахунок вартості базується на фактичних, а не прогнозних даних, рівень заробітної плати приймаємо на рівні оприлюдненої статистичної інформації Державної служби статистики України.

Підприємства, що займаються виробництвом кінофільмів відносяться за видом економічної діяльності до

галузі «Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм» (КВЕД 59.11). Цей код відноситься до Розділу 59 «Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів» Секції J «Інформація та телекомунікації» кодів за КВЕД-2010.

За офіційною статистичною інформацією (<http://www.ukrstat.gov.ua/>) середня заробітна плата за зазначеним видом економічної діяльності становить у вересні 2020 року (найближча інформація до дати оцінки) – 20 089,05 грн. (рис. 3).

Таким чином, для подальших розрахунків вартості приймається величина заробітної плати, що становить **20 089,05 грн.**

Обчислимо єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-VI від 08.07.2010 р. визначає правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку.

Згідно ст. 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 14.11.2019 р. № 294-IX заробітна плата з 01 січня 2020 року становить – 4723 грн.

030820

Середня зарплатня влітку працівників за видами економічної діяльності за місяць у 2020 році¹

Гр. (у гривнях) за місяць, оптимізовано

Вид діяльності	Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		Середня зарплата влітку		
	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	пр.	гр.	
1. У середньому по економіці	10977	87,9	10847	111,1	11446	105,2	10430	95,1	10924	101,7	11079	106,6	11064	100,6	11446	97,9	11900	104,9			
2. Сільське господарство, лісове господарство та рибальство	9707	92,3	9284	96,7	9447	100,5	9247	111,7	9209	96,4	9481	103,1	10171	111,1	9478	90,2	10134	106,4			
3. Промисловість та будівництво	12107	94,3	11564	95,5	12176	105,3	12176	111,7	12107	100,0	12107	100,0	12107	100,0	12107	100,0	12107	100,0			
4. Торговельно-сервісна діяльність	9144	84,5	9102	101,7	9304	101,7	9243	98,2	8741	106,2	9247	115,4	9440	103,1	10014	100,4	10744	107,5			
5. Інформаційно-комунікаційна діяльність	11113	90,1	11060	100,4	11703	106,1	10397	90,4	10137	97,4	10799	106,6	11312	106,7	11447	99,6	11447	100,1			
6. Транспорт, складське господарство, інформаційна діяльність	11360	96,3	11798	98,5	11448	96,2	11784	103,4	10844	97,1	11188	103,4	10991	103,4	10848	96,1	11008	98,6			
7. Роздрядна торгівля та ремонт	11049	103,9	10724	101,9	11049	98,9	10744	98,2	9309	90,3	10444	113,1	11044	110,4	11049	100,4	11049	100,4			
8. Ресторани та готельний господарство	12097	98,1	11564	96,1	12176	105,3	12176	111,7	12107	100,0	12107	100,0	12107	100,0	12107	100,0	12107	100,0			
9. Інформаційно-комунікаційна діяльність	10433	91,9	10493	94,3	10632	94,4	10519	92,9	10138	112,9	10416	115,1	10778	105,9	10316	107,4	10449	100,7			
10. Діяльність у сфері фінансових послуг	13972	98,6	13982	98,5	13971	101,4	13984	99,4	13943	99,4	13943	100,1	13943	100,3	13944	100,1	13947	99,4			
11. Діяльність у сфері державної діяльності	9936	99,1	9971	99,5	9932	100,6	9943	99,7	9938	99,9	9930	100,0	9937	99,9	9940	100,0	9941	99,9			
12. Угандування, оптова та роздрядна торгівля	7949	101,4	7811	100,2	7848	78,2	8000	82,0	8081	110,0	8207	109,2	8611	111,7	8274	107,0	8377	108,4			
13. Роздрядна торгівля та ремонт	10442	92,9	10204	101,9	10411	101,9	10274	92,9	10439	90,3	10424	103,4	10207	108,9	10408	94,1	10408	94,1			
14. Ресторани та готельний господарство	9009	99,9	9011	100,0	9011	99,9	9011	99,9	9011	99,9	9011	100,0	9011	100,0	9011	100,0	9011	100,0			
15. Інформаційно-комунікаційна діяльність	14038	84,4	13747	104,4	14034	117,4	14001	79,9	13611	109,1	13772	109,1	13979	100,0	13939	98,9	13940	100,1			
16. Інші види економічної діяльності	11212	79,1	11743	105,6	11867	106,9	11746	98,4	11746	100,0	11746	100,0	11746	100,0	11746	100,0	11746	100,0			
17. Діяльність у сфері державної діяльності	9247	91,1	9238	99,7	9247	103,0	9238	99,1	9112	98,4	9431	103,6	9390	104,9	10004	104,4	9992	99,0			
18. Діяльність у сфері державної діяльності	13945	68,1	14050	101,1	15113	107,6	15041	99,5	14886	98,6	14886	112,3	17429	107,6	16481	97,3	16666	99,1			
19. Діяльність у сфері державної діяльності	8100	94,0	8472	104,6	8907	106,2	8711	97,7	8107	100,0	8107	100,0	8107	100,0	8107	100,0	8107	100,0			
20. Інші види економічної діяльності	7974	89,8	7871	103,4	8056	102,6	7928	87,2	7845	100,0	8041	115,2	8041	98,6	8041	98,6	8041	100,0			
21. Інші види економічної діяльності	7974	89,8	7871	103,4	8056	102,6	7928	87,2	7845	100,0	8041	115,2	8041	98,6	8041	98,6	8041	100,0			
22. Інші види економічної діяльності	8100	94,0	8472	104,6	8907	106,2	8711	97,7	8107	100,0	8107	100,0	8107	100,0	8107	100,0	8107	100,0			
23. Діяльність у сфері торгівлі, інформаційної діяльності	7917	82,8	8192	103,8	8211	100,3	7936	98,1	7936	100,0	8000	112,4	8014	98,0	8111	92,0	8786	108,0			
24. Інформаційно-комунікаційна діяльність	7910	79,2	7940	101,8	7942	100,3	8090	94,0	7927	104,2	8207	112,3	8202	101,9	7983	94,4	8045	100,6			
25. Інформаційно-комунікаційна діяльність	7910	79,2	7940	101,8	7942	100,3	8090	94,0	7927	104,2	8207	112,3	8202	101,9	7983	94,4	8045	100,6			

¹ Дані оприлюднені за результатами розслідування спеціального підрозділу Національного бюро з економічної та фінансової політики Міністерства економіки України, який здійснює контроль за виконанням державних статистичних зобов'язань із частоти надання даних за видами економічної діяльності за місяць у 2020 році.

Рис. 3 – Дані державної служби статистики України щодо рівня середньої зарплатної плати

Водночас, ч. 5 ст. 8 Закону України від 08 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» встановлено порядок нарахування ЄСВ, якщо база його нарахування не перевищує розміру мінімальної зарплатної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід. У такому разі сума ЄСВ розраховується як добуток розміру мінімальної зарплати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід (прибуток), та ставки ЄСВ (22%).

Таким чином, ставка для нарахування ЄСВ становить 22% до визначеної бази нарахування.

Визначимо розмір накладних витрат методом сумування.

Накладні витрати включають:

- адміністративно-управлінські витрати;
- оренду (або амортизацію власних) будівель/приміщень;
- амортизацію устаткування та технічних засобів;
- інші витрати.

Питому вагу накладних витрат визначаємо за офіційною статистичною інформацією (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).

Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності у 2012–2018 роках становила (найближча інформація до дати оцінки) (рис. 4).

Розрахунок питомої ваги інших витрат у складі витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств України, які відносяться до виду економічної діяльності **59.11** «Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм» в 2018 році (найближчий період до дати оцінки) по підприємствам (табл. 6).

Таким чином, рівень інших витрат у складі витрат на виробництво продукції (товарів, послуг) приймається у розмірі 72,754 % від собівартості.

Обчислимо норму прибутку.

Підприємство завжди орієнтовано на прибутковність – здатність створювати прибуток. Прибутковність підприємства визначається як абсолютно – у грошовому вираженні, що є масою прибутку, так і відносно – у нормі прибутку. Норма прибутку розраховується як відношення прибутку в грошовому вираженні до всього авансованого капіталу, виражене у відсотках. Норма прибутку свідчить про ступінь прибутковості капіталу в конкретній сфері його застосування.

Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності у 2012–2018 роках													
Код	Клас за МКД 2010	Рік	Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис. грн	З мін. на оплату витрат									
				виробничі витрати на витрати на оплату послуг, виконаних у виробництві		амортизація		витрати на оплату праці		відрахування на соціальні заходи		інші витрати	
			тис. грн	у % до загальних витрат	тис. грн	у % до загальних витрат	тис. грн	у % до загальних витрат	тис. грн	у % до загальних витрат	тис. грн	у % до загальних витрат	
4949	виробництво мін. та металургія, теплоелектр. програми	2012	1543832,0	104383,2	6,7	39823,8	2,6	249451,1	16,0	76095,2	5,0	120212,2	7,8
4950		2013	1529298,0	882388,0	57,8	81179,3	5,3	320952,2	21,0	112165,8	7,3	102870,5	6,7
4951		2014	1248999,7	653707,7	52,4	93544,1	7,5	345389,7	27,8	117182,3	9,4	31896,4	2,6
4952		2015	1570465,2	872891,7	55,6	132271,7	8,4	381639,7	24,3	110903,3	7,1	92860,1	5,9
4953		2016	2114824,0	1222481,3	58,0	150014,3	7,1	514920,4	24,3	187189,9	8,9	110251,3	5,2
4954		2017	2627609,4	1348841,7	51,3	176588,4	6,7	447503,1	17,0	131277,0	5,0	33128,2	0,1
4955		2018	3722161,6	2418720,9	65,0	268331,4	7,2	840911,2	22,6	170217,6	4,6	19940,6	0,5
4956	випускання мін. та кафедральн. теплоелектр. програми	2012	17520,3	12074,6	68,9	536,4	3,1	3020,9	17,2	1739,7	9,9	152,3	0,9
4957		2013	43430,2	27266,5	62,8	1828,0	4,2	11491,2	26,4	2814,5	6,5	6,0	0,0
4958		2014	221546,0	112291,9	50,7	2142,2	1,0	9008,7	40,7	1825,2	8,2	6,0	0,0
4959		2015	392200,0	31728,2	8,1	142,1	0,4	10360,6	2,6	1881,2	4,8	1107,9	2,9
4960		2016	н	н	н	н	н	н	н	н	н	н	н
4961		2017	81134,4	57845,9	71,3	3097,4	3,7	18281,0	22,6	3876,0	4,7	13,9	0,0
4962		2018	187774,4	88268,1	46,9	3119,3	1,6	24815,0	13,2	4118,9	2,2	541,8	0,3
4964	випускання мін. та кафедральн. теплоелектр. програми	2012	674231,0	607921,0	90,2	8729,2	1,3	44064,9	6,5	12424,4	1,8	3264,4	0,5
4965		2013	597917,1	456688,2	76,4	82034,4	13,7	47917,0	8,0	14268,4	2,4	579,0	0,1
4966		2014	460071,9	398481,1	86,6	4002,3	0,9	42430,4	9,2	12180,8	2,7	879,1	0,2
4967		2015	520152,8	447194,2	86,1	4111,3	0,8	49816,0	9,6	14118,4	2,7	3922,9	0,7
4967		2016	н	н	н	н	н	н	н	н	н	н	н
4968		2017	1004871,4	870972,0	86,7	18107,3	1,8	101287,1	10,1	14169,4	1,4	4381,0	0,4
4969		2018	985242,1	821873,1	84,1	27622,4	2,8	108177,9	11,0	18666,3	1,9	2242,2	0,2
4970	випускання кафедральн.	2012	659671,9	430787,4	65,4	7831,3	1,2	109563,7	16,6	37563,3	5,7	4804,2	0,7
4971		2013	522042,2	498707,1	95,5	27244,2	5,2	102240,9	19,6	37211,6	7,1	2720,6	0,4
4972		2014	683552,0	484015,6	70,8	39954,7	5,8	122224,1	17,9	37445,1	5,5	1849,9	0,3
4973		2015	841823,8	650943,7	77,3	18214,3	2,2	112071,9	13,3	38008,9	4,4	4483,2	0,5
4974		2016	943009,1	694353,8	73,7	26731,9	2,8	151700,7	16,1	31440,3	3,3	10712,4	1,1
4975		2017	1225226,8	782144,4	63,9	201208,8	16,4	222390,6	17,7	44698,2	3,6	4214,2	0,4
4976		2018	1264867,1	937308,0	73,9	87079,4	6,9	208772,9	16,5	44400,1	3,4	17444,8	1,4
4977	випускання акумуляторів	2012	238812,1	80599,2	33,8	22069,8	9,3	93776,8	39,3	33363,0	14,0	1673,9	0,7
4978		2013	57391,1	41442,3	72,0	2019,1	3,5	10466,7	18,2	3641,4	6,3	1,6	0,0
4979		2014	60654,0	50933,4	84,0	185,5	0,3	5318,1	8,8	1772,4	2,9	2434,6	4,0
4980		2015	262194,0	22390,1	78,4	122,2	0,4	4438,4	13,2	1572,3	5,9	192,1	0,7
4981		2016	54292,7	41313,9	80,0	3049,8	5,6	4307,4	11,0	1471,1	2,7	1529,3	2,8
4982		2017	34826,3	28912,2	74,9	218,1	0,6	7489,1	19,4	1921,9	5,5	44,2	0,1
4983		2018	51187,1	44476,6	87,1	513,4	1,0	5118,0	10,0	1484,3	2,9	248,1	0,4

Рис. 4 – Дані державної служби статистики України щодо витрат на виробництво продукції (товарів, послуг)

Таблиця 6

Розрахунок частки інших витрат у структурі витрат на виробництво

Показник	Тис. грн	Частка, разів
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг) за 2018 рік всього, тис. грн	3 722 161,60	1
в тому числі:		
Витрати на оплату праці	840 911,20	0,22592
Відрахування на соціальні заходи	173 237,30	0,04654
Інші	2 708 013,10	0,72754

За офіційною статистичною інформацією (<http://www.ukrstat.gov.ua/>) рентабельність операційної діяльності за видами економічної діяльності становить 22,8% (рис. 5).

Відповідно до п. 22 Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440, залишкова вартість заміщення (відтворення) як база оцінки визначається із застосуван-

ням витратного підходу і використовується для проведення оцінки спеціалізованого майна, у тому числі для ведення бухгалтерського обліку з метою визначення його справедливої вартості згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Якщо умови угод щодо спеціалізованого майна, для укладання яких проводиться оцінка, відповідають вимогам, що висуваються для визначення ринкової вартості, залишкова вартість заміщення (відтворення) може дорівнювати їх ринковій вартості.

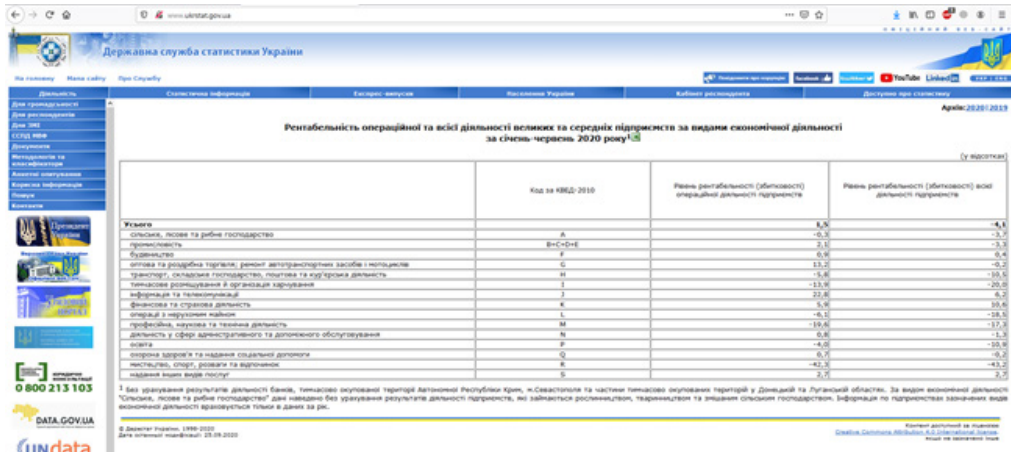

Рис. 5 – Дані державної служби статистики України щодо рентабельності операційної діяльності

Таблиця 7

Визначення вартості об'єкта оцінки витратним підходом

№	Стаття	Розрахунок	Величина
1.	Заробітна плата, грн	Рисунок № 3	20 089,05
2.	Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (22%), грн.	Ряд. 1 * 0,22	4 419,59
3.	Інші витрати, разів	Таблиця № 6	0,72754
4.	Інші витрати, грн	ряд 3* (ряд. 1+ ряд 2) / (1-ряд. 3)	89 953,17
5.	Всього витрати (собівартість), грн.	Ряд 1 + ряд. 2 + ряд. 4	114 461,81
6.	Прибуток (22,8 % від всіх надходжень), грн.	Ряд 5 * 0,228	26 097,29
7.	Вартість 1 людино-місяця, грн., без ПДВ	Ряд. 5 + ряд. 6	140 559,11
8.	Кількість сценаристів, осіб	Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір	1
9.	Кількість місяців	Таблиця № 5	4
10.	Збори, що стосуються державної реєстрації авторського права	Відповідно до чинного законодавства	773,50
11.	Вартість об'єкта оцінки витратним підходом, грн	(Ряд. 7 * ряд 8 * ряд. 9)+ ряд. 10	563 009,92

Таблиця 8

Грошові потоки щорічного доходу

№п/п	Стаття	Сума, грн.
1.	Вартість об'єкта оцінки, грн	563 009,92
2.	Ставка капіталізації, %	15,797961%
3.	Грошовий потік щорічного доходу автора сценарію фільму ААА, грн	88 944,09

Таким чином, ринкова вартість сценарію фільму AAA становить 563 000 грн.

Етап II. Визначення щорічного доходу автора сценарію фільму AAA.

Аналогічно прикладу 2, ринкова вартість об'єкта інтелектуальної власності за методом прямої капіталізації визначається за формулою (3).

Якщо відома ринкова вартість сценарію фільму AAA та можна розрахувати ставку капіталізації, щорічний

$$MШ = Д \times (1 + R)^1 + Д \times (1 + R)^2 + Д \times (1 + R)^3 + Д \times (1 + R)^4 + Д \times (1 + R)^5 \quad (8)$$

дохід правовласника винаходу ВВВ визначається за формулою (4).

За розрахунком ставка дисконту становить 14,797961%, ставка капіталізації – 15,797961%.

Грошовий потік щорічного доходу визначено у табл. 8.

Етап III. Розрахунок суми матеріальної шкоди

Аналогічно прикладу 2, суму завданої правовласнику матеріальної шкоди визначимо за формулою:

Таблиця 9

Розрахунок збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності

Рік	Щорічний дохід автора сценарію фільму AAA, грн	Коефіцієнт накопичення, разів	Розмір збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності, грн
Перший рік	88 944,09	1,1479796	102 106,00
Другий рік	88 944,09	1,3178572	117 215,61
Третій рік	88 944,09	1,5128732	134 561,12
Четвертий рік	88 944,09	1,7367476	154 473,43
П'ятий рік	88 944,09	1,9937508	177 332,34
Разом:	444 720,44		685 688,50

Таким чином, розмір матеріальної шкоди, яка завдана автору сценарію фільму AAA (потерпілий) як правовласнику об'єкта авторського права ВВВ дій обвинуваченого ССС протягом періоду порушення – 5 років становить 685 688,50 грн.

Висновки. Оцінювання упущеної вигоди є одним з найбільш складних та суперечливих питань у судово-експертній діяльності. Складність полягає у суб'єктивності визначення окремих складових з методологічної та правової точки зору, достатності наявної

доказової бази та коректності використання методології оцінки у кожному конкретному випадку. Серед проблемних аспектів оцінювання упущеної вигоди є її кваліфікація та можливість її отримання у майбутньому, а також підходи до визначення очікуваних майнових вигод з урахуванням їх невизначеності та залежності від багатьох факторів.

Дохідний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності ґрунтується на застосуванні оціночних процедур переведення очікуваних

доходів у вартість об'єкта оцінки. Цей підхід застосовується у випадку, коли можливо визначити розмір доходу, що отримує або може отримувати юридична чи фізична особа, якій належать такі права, від їх використання.

Основними методами дохідного підходу, що застосовуються для оцінки майнових прав інтелектуальної власності, є метод непрямой капіталізації (дисконтування грошового потоку) та метод прямої капіталізації доходу. Застосування методів непрямой капіталізації (дисконтування грошового потоку) та прямої капіталізації доходу для оцінки майнових прав інтелектуальної власності передбачає визначення розміру тієї частини доходу, що отримана у зв'язку з наявністю у юридичної або фізичної особи таких прав. При цьому грошовим потоком чи доходом може бути для методу роялті – ліцензійний платіж за надання прав на використання ОІВ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права» (Редакція від 14.10.2020)

2. Методичні рекомендації з визначення прибутку від використання об'єктів промислової власності, що затверджено наказом Держпатенту України від 26 серпня 1998 р. №80 та схвалено методичною комісією Державного патентного відомства України 7 серпня 1997 р.

3. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України. 2007. № 75 (15.10.2007). Ст. 2792.

4. Наказ Фонду державного майна України від 25 червня 2008 р. № 740 «Про

затвердження Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності» // Офіційний вісник України. 2008. № 60 (22.08.2008). Ст. 2042.

5. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1440 // Офіційний вісник України. 2003. №37 (26.09.2003). Стр. 64, Ст. 1995.

6. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 р., № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 47 (23.11.2001). Ст. 251, зі змінами та доповненнями внесеними Законами України.

7. Бутнік–Сіверський, О.Б. Теоретичні передумови визначення розміру збитків від порушення майнових прав інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2013. № 6. С. 32–42.

8. Гусаковська, Т.О. Підходи до визначення розміру збитків від неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2014. № 3. С. 86–91.

9. Максимов, С.Й., Поліщук І.Ю. Підходи та методи визначення розміру збитків внаслідок порушення авторських прав на комп'ютерні програми. *Криміналістика і судовая експертиза*. 2013. Вип. 58(1). С. 391–399.

10. Селіванов М. В. Визначення поняття «право інтелектуальної власності». *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 36. С. 323–328.

11. Штефан А. С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія. К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.

12. The economic impacts of counterfeiting and piracy. Report prepared for BASCAP and INTA. 2017. URL: <https://www.iccwbo.be/wp-content/uploads/2017/02/ICC-BASCAP-INTA-2016-report.pdf>

13. Томаров И. Е. К вопросу о природе и системе объектов гражданских правоотношений и объектов интеллектуального правоотношения. Альманах цивилистики : сб. ст. Вып. 2 / под ред. Р. А. Майданика. К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. 384 с.

14. Зеров К., Штефан А. Припинення порушень авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет: огляд законодавчих новел. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. №3. С.18-26.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» : vid 23.12.1993 № 3792-XII [Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» from 23.12.1993, № 3792-XII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> [in Ukrainian].

2. Nakaz Derzhpatentu Ukrainy «Metodychni rekomendatsii z vyznachennia prybutku vid vykorystannia ob'ektiv promyslovoi vlasnosti» : vid 26 serpnia 1998 r., № 80 [Order of the State Patent of Ukraine «Methodical recommendations for determining the profit from the use of industrial property» from August 26 1998, № 80]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0080223-98#Text> [in Ukrainian].

3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Natsionalnyi standart № 4 «Otsinka mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti» : vid 03.10.2007 r., № 1185 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «National standard № 4 «Assessment of intellectual property rights» from 03.10.2007, № 1185]. (2007). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 75. Art. 2792 [in Ukrainian].

4. Nakaz Fondu derzhavnoho maina Ukrainy «Pro zatverdzhennia Metodyky otsinky mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti» : vid 25 chervnia 2008 r. № 740 [Order of the State Property Fund of Ukraine «On approval of the Methodology for assessing intellectual property rights» from

June 25 2008, № 740]. (2008). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 60. Art. 2042 [in Ukrainian].

5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Natsionalnyi standart № 1 «Zahalni zasady otsinky maina i mainovykh prav» : vid 10.09.2003 r., № 1440 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine National Standard № 1 “General Principles of Property Valuation and Property Rights” from 10.09.2003, № 1440]. (2003). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 37. Art. 1995 [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy “Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini” : vid 12.07.2001 r., № 2658-Sh [Law of Ukraine “On the valuation of property, property rights and professional valuation activities in Ukraine” from 12.07.2001, № 2658-Sh]. (2001). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 47. Art. 251 [in Ukrainian].

7. Butnik–Siverskyi, O.B. (2013). Teoretychni peredumovy vyznachennia rozmiru zbytkiv vid porushennia mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti [Theoretical prerequisites for determining the amount of damages from infringement of intellectual property rights]. *Intelektualna vlasnist v Ukraini – Intellectual property in Ukraine*, 6, 32-42 [in Ukrainian].

8. Husakovska, T.O. (2014). Pidkhody do vyznachennia rozmiru zbytkiv vid nepravomirnoho vykorystannia ob'ektiv intelektualnoi vlasnosti [Approaches to determining the amount of damages from the misuse of intellectual property]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya : Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic Sciences*, 3, 86-91 [in Ukrainian].

9. Maksymov, S.Y., Polishchuk, I.Yu. (2013). Pidkhody ta metody vyznachennia rozmiru zbytkiv vnaslidok porushennia avtorskykh prav na kompiuterni prohramy [Approaches and methods for determining the amount

of damages due to copyright infringement on computer programs]. *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza – Criminalistics and forensics*, 58(1), 391–399 [in Ukrainian].

10. Selivanov, M. V. (2007). Vyznachennia poniattia «pravo intelektualnoi vlasnosti» [Definition of “intellectual property law”]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 36, 323–328 [in Ukrainian].

11. Shtefan, A. S. (2017). *Avtorske pravo i sumizhni prava: osoblyvosti pravovoi okhorony, zdiisnennia ta zakhystu [Copyright and related rights: features of legal protection, implementation and protection]*. Kyiv: NDI intelektualnoi vlasnosti NAPrNU, TOV «NVP Interservis» [in Ukrainian].

12. The economic impacts of counterfeiting and piracy. Report prepared for BASCAP and INTA. (2017). www.iccwbo.

be. Retrieved from <https://www.iccwbo.be/wp-content/uploads/2017/02/ICC-BASCAP-INTA-2016-report.pdf> [in English].

13. Tomarov I. E. (2009). K voprosu o prirode i sisteme obektov grazhdanskikh pravootnosheniy i obektov intellektualnogo pravootnosheniya [On the nature and system of objects of civil legal relations and objects of intellectual legal relations]. *Almanakh tsivilistiki – Almanac of Civil Law*, 2, 78–95 [in Russian].

14. Zerov, K., Shtefan, A. (2017). Prypynennia porushen avtorskoho prava i sumizhnykh prav u merezhi Internet: ohliad zakonodavchykh novel [Cessation of copyright and related rights on the Internet: a review of legislative novelties]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti – Theory and practice of intellectual property*, 3, 18–26 [in Ukrainian].